

12.06.2024

KURUL KARARI

Başvuru Numarası : 2023/1196
Toplantı Tarihi/Sayısı : 8.5.2024/229
Karar Numarası : 2024/477
Başvuran : A. Y.
Başvuran Vekili : -
Adres : -
Muhatap Kurum/Kişi : T.C. Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanlığı Hukuk ve Mevzuat Genel Müdürlüğü
Muhatap Adres : Cumhurbaşkanlığı Külliyesi 06560 Beştepe/ANKARA

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, Resmî Gazete'nin internet sitesi ve mobil uygulamasının, görme engellilere yönelik telefon ve bilgisayar ekran okuyucu programları aracılığıyla erişilebilir olmamasının engellilik temelinde ayrımcılığa neden olduğu iddiasına ilişkindir.

II. İNCELEME SÜRECİ

2. Başvuran, başvuru dilekçesinde özetle:

a. %90 oranında görme engelli olduğunu, depremden etkilenen illerden biri olan Diyarbakır'da yaşadığını, "<https://resmigazete.gov.tr>" adresinden her gün yayımlanan kanun, Cumhurbaşkanlığı kararnameleri ve yönetmelikler ile diğer idari işlemleri takip etmek istediğini, görme engellilere yönelik telefon ve bilgisayar ekran okuyucu programları sayesinde uygun formattaki belgelere rahatlıkla erişirken Resmî Gazete'nin internet sitesi ve mobil uygulamasına bu programlar ile erişemediğini,

b. Bu durumun kamusal hizmetlere ve bilgiye erişim bakımından ayrımcılık yaratmakta olduğunu ve görme engellilerin Resmî Gazete'de yayımlanan kanunlar, kamu ilanları, yargı kararları gibi hayatın birçok alanını doğrudan ilgilendiren belgelere erişimini ortadan kaldırdığını, kamusal alana ilişkin düzenlemeler içeren bu belgelerin erişilebilir olmamasının telafisi güç zararlar doğuracağını, bu sebeple muhatap Kuruma konuyla ilgili önceden başvuru yapmadığını,

c. Engelli İstatistik Bülteni 2023 Ocak ayı raporuna göre Türkiye'de yetkili hastanelerden rapor alarak ulusal veri sistemine kayıtlı olan görme engelli kişi sayısının 215.076 olduğunu, görme engelli kişi sayısının mevcut uygulamadan etkilenen grubun ne kadar büyük olduğunu gösterdiğini, Türkiye'nin de taraf olduğu Birleşmiş Milletler Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme'nin (EHİS) 21'inci maddesinde "*Taraf Devletler engellilerin işbu Sözleşme'nin 2. Maddesinde tanımlanmış tüm iletişim araçlarını tercihe bağlı kullanabilmesi, bilgi ve fikir araştırma, alma ve verme özgürlüğü dahil düşünce ve ifade özgürlüğünden diğer bireylerle eşit koşullar altında yararlanabilmesi için*

uygun tüm tedbirleri alır. Bu tedbirler aşağıdakileri içermelidir: (a) Kamuya sunulması amaçlanan bilginin engellilerin erişebileceği biçimlerde ve farklı engelli gruplarına uygun teknolojilerle güncel olarak ve ek bir bedel alınmaksızın sunulması; (b) Engellilerin resmi temaslarda işaret dillerini, Braille alfabesini, beden dilini ve tercih ettikleri diğer tüm erişilebilir iletişim araç ve biçimlerini kullanmalarının kolaylaştırılması; (c) Kamuya açık hizmet sunan özel kuruluşların internet dahil olmak üzere, engellilerin erişebileceği ve kullanılabilmesi biçiminde bilgi ve hizmet sunmalarının teşvik edilmesi; (d) İnternet aracılığıyla bilgi sunanlar dahil olmak üzere kitle iletişim hizmeti sunan kurumların hizmetlerini engellilerin erişebileceği şekillerde sunmalarının teşvik edilmesi; (e) İşaret dili kullanımının kabul ve teşvik edilmesi” düzenlemesinin yer aldığı,

ç. Adı geçen Sözleşme'nin ayrımcılığı yasaklayarak fiili eşitliğin sağlanması için devletlere özel tedbirler alma yükümlülüğü getirdiğini, 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun'un 3'üncü maddesinin birinci fıkrasının (f) bendinde ise bilgilendirme hizmetleri ile bilgi ve iletişim teknolojisinin engelliler tarafından güvenli ve bağımsız olarak ulaşılabilir ve kullanılabilir olmasının güvence altına alınmış olduğunu,

d. Resmî Gazete'de yayımlanan belgeler düz metin şeklinde paylaşılırsa görme engellilerin ekran okuyucu uygulamalar ile Resmî Gazete'ye erişim sağlayabileceklerini ancak mevcut haliyle Resmî Gazete'de yayımlanan belgelerin görme engelliler için erişilebilir olmadığını ve bu durumun engellilik temelinde ayrımcılık yasağını ihlal ettiğini iddia etmektedir.

3. Muhatap Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanlığı Hukuk ve Mevzuat Genel Müdürlüğünden alınan yazılı görüşte özetle:

a. Konuyla ilgili olarak, 18/3/2021 tarihinde Görme Özürlü Evrensel Hukukçular Derneğinin, görme engelli kullanıcıların Resmî Gazete'den ve Mevzuat Bilgi Sistemi'nden etkin biçimde yararlanabilmesine yönelik Genel Müdürlüğe dilekçe ile başvuruda bulunduğu, mezkûr dilekçede Resmî Gazete ve Mevzuat Bilgi Sistemi internet sitelerinde görme engelli hukukçuların erişimini kolaylaştıracak bazı özelliklerin eksik olduğunun belirtildiği, ayrıca diğer hukukçularla eşit şartlarda çalışma imkânlarının oluşturulması amacıyla Resmî Gazete ve Mevzuat Bilgi Sistemi internet sitelerinde: “i) Form Elemanlarında Erişilebilirlik Eksikliği: Gerek Resmî Gazete gerekse Mevzuat Bilgi Sistemi'nde mevzuat arama önemli bir yer tutmaktadır. Mevzuat arama fonksiyonu ise formlar sayesinde gerçekleşmektedir. Görme engellilerin kendi özel klavyelerindeki aşağı ve yukarı oklar vasıtasıyla formdaki arama kıstasları arasında dolaşabilmeleri için bu öğelerin yazılım olarak tanımlanması gerekmektedir. ii) Navigasyon Butonlarında Erişilebilirlik Eksikliği: Ana sayfadaki Resmî Gazete tarihi, düzenleme kutusu, kategori seçim kutusu, zaman aralığı seçim kutusu gibi menü unsurlarının tanımlanması gerekmektedir. iii) İmajlardaki Etiket Eksikliği: İnternet sitesinde yer alan Türk Bayrağı, Bugün ve kullanılan diğer resimlerin etiketlenmesi gerekmektedir. iv) Resmî Gazete İçeriğinin Erişilebilirlik Eksikliği: Resmî Gazete'de yer alan Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, Yönetmeliği ve Genelgesi, Cumhurbaşkanlığı kararları,

Yüksek Mahkeme kararları ile tüm kurul kararlarının resim olarak değil de bilgisayarda tanımlanabilen MS Word gibi bir formatta yayımlanması gerekmektedir.” şeklinde iyileştirilmelerin yapılmasını talep etmiş oldukları,

b. Adı geçen Derneğin yukarıda belirtilen talepleri doğrultusunda bir çalışma başlatılarak yurt içinde ve yurt dışında görme engelli kullanıcılara yönelik okuma programlarına uyumlu internet sitelerinin incelendiği ve Resmî Gazete ile Mevzuat Bilgi Sistemi internet sitelerinde yer alan form elemanları, navigasyon butonları ve imaj etiketleri üzerinde çalışma yapılmış olduğu, böylece Resmî Gazete ile Mevzuat Bilgi Sistemi internet sitelerinin, görme engelli kullanıcıların kullandığı okuma programlarına uyumlu hale getirilmiş olup yukarıda yer alan ilk üç talebin karşılandığı,

c. Başvuran A. Y.’nin talebiyle de örtüşen son talebe ilişkin ise henüz bir değişiklik yapılamadığı, mülga Başbakanlık döneminden bu yana devam edegelen ve mecburiyetten kaynaklanan teamüle dayanılarak Cumhurbaşkanı kararıyla yürürlüğe konulan mevzuat ile acil olarak yayımlanması gereken mevzuatın, filmi çekilerek Resmî Gazete’de resim formatında yayımlandığı, Resmî Gazete’de yayımlanması gereken yüksek yargı kararları, kurul kararları ve ilanların, ilgili kurum ve kuruluşlardan resim formatında matbu olarak gönderildiği, bu yöntemle ilgili mevzuat ve ilan metinlerinin, aslına uygun, mümkün olan en hızlı şekilde ve dizgisel olarak hatasız biçimde yayımlanmasının temin edilmiş olduğu,

ç. Bu itibarla hem metin güvenliğinin sağlanması ve ilgili içeriğin zamanında yayımlanmasının temini hem de günümüz teknolojisinde tüm gazetenin işlenebilir metin olarak yayımlanmasının mümkün gözükmediği fakat ilerleyen zamanlarda teknolojik gelişmelere de bağlı olarak mümkün olması halinde tüm gazete içeriğinin işlenebilir metin halinde yayımlanmasının hedeflendiği, öte yandan bu durumun sadece görme engellilere değil tüm kullanıcılara mevzuata erişim noktasında benzer bir zorluk oluşturmakta olduğu, dolayısıyla ortada görme engelli kullanıcılara yönelik bir ayrımcılığın olmasının söz konusu olmadığı belirtilmiştir.

4. Muhatabın yazılı görüşüne karşı başvuran tarafından sunulan yazılı görüşte özetle:

a. Muhatabın yazılı görüşünde Görme Özürlü Evrensel Hukukçular Derneği tarafından 2021 yılında yapılan başvurudaki üç talep hakkında sağlanan ilerlemelerin özetlendiği, dördüncü talebin, kendi başvurusundaki ayrımcılık iddiasında bulunduğu konuyla örtüştüğü ve bu konuda teknik sebeplerle herhangi bir düzenleme yapılamadığının ifade edildiği,

b. Hem görme engellilerle ilgili teknoloji hem de dijital teknoloji alanındaki gelişmelerin, Resmî Gazete’nin herkes bakımından erişilebilir olacak şekilde hazırlanmasına olanak sağlayacak düzeyde olduğu, birçok web sitesinin artık resim formatındaki belgeleri erişilebilir olmadığı için kullanmadığı, bu web siteleri arasında bilimsel çalışmaları yayımlayanların yanında, hukuksal kararlar yayımlayan web sitelerinin de bulunduğu,

c. Ayrımcılık iddiasıyla ilgili olarak, uygulamanın sadece görme engellileri değil tüm kullanıcıları

etkilediği, bu durumun sadece görme engellilere değil tüm kullanıcılara mevzuata erişim noktasında benzer bir zorluk oluşturduğu, dolayısıyla ortada görme engelli kullanıcılara yönelik bir ayrımcılığın olmadığı açıklamasının yapıldığı ancak bunun iki açıdan sorunlu olduğu; birincisi görme engelli olmayan kullanıcı ile görme engelli kullanıcının durumdan aynı biçimde etkilenmediği, görme engelli olmayan kullanıcıların gazete içeriği metinlerini okuyabildiği ancak metinlerden kopyalama vb. işlemi yapamadığı, görme engellilerin ise metinleri de okuyamadığı, ikincisi ise genel, herkese aynı olan uygulamaların ayrımcılık oluşturamayacağına ilişkin yaklaşım olduğu, zira bu yaklaşım doğru kabul edilirse muhatap Kurumun Görme Özürlü Evrensel Hukukçular Derneğinin başvurusundaki ilk üç taleple ilgili de herhangi bir düzenleme yapmaması gerektiği ya da erişilebilirlik konusunun kanunlara girmemesi ve engelli hakları bakımından en önemli konulardan biri olmaması gerektiği oysa özellikle genel uygulamaların farklı grupların ihtiyaçlarını göz ardı ettikleri için dolaylı ayrımcılığın kaynağı olduğunun tartışmasız olduğu,

ç. Ülkemizin de taraf olduğu EHİS, 5378 sayılı Kanun ve ilgili diğer mevzuatta, bilgilendirme hizmetleri ile bilgi ve iletişim teknolojisinin, engelliler tarafından güvenli ve bağımsız olarak ulaşılabilir ve kullanılabilir olması konusunun güvence altına alındığı,

d. Cumhurbaşkanlığı 10 No’lu Kararnamesi’nin 6’ncı maddesinde “*Bakanlıklar ile kamu kurum ve kuruluşları tarafından hazırlanan ve Resmî gazetede yayımlanmak üzere gönderilen yönetmelik, tebliğ ve diğer düzenleyici idari işlemlere dair taslaklar, anayasaya, kanunlara, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerine, genel hukuk kurallarına, Cumhurbaşkanı programı ile kalkınma plan ve programlarına uygunluğu yönünden inceleneceğine*” ilişkin hükmün açık olduğu, Resmî Gazete’nin görme engelli vatandaşlar bakımından ayrımcı bir yöntemle yayımlandığı belirtilerek bu ayrımcılığın tespit edilmesi talep edilmiştir.

III. İLGİLİ MEVZUAT

5. Anayasa’nın “*Kanun önünde eşitlik*” başlıklı 10’uncu maddesinin birinci ve beşinci fıkraları şöyledir:

“*Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. ...Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.*”

6. 20/4/2016 tarihli ve 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu’nun “*Tanımlar*” başlıklı 2’nci maddesinin birinci fıkrasının (d), (e) ve (f) bentleri şöyledir:

“*Doğrudan ayrımcılık: Bir gerçek veya tüzel kişinin, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden karşılaştırılabilir durumdakilere kıyasla eşit şekilde yararlanmasını bu Kanunda sayılan ayrımcılık temellerine dayanılarak engelleyen veya zorlaştıran her türlü farklı muameleyi,*

Dolaylı ayrımcılık: Bir gerçek veya tüzel kişinin, görünüşte ayrımcı olmayan her türlü eylem, işlem ve uygulamalar sonucunda, bu Kanunda sayılan ayrımcılık temelleriyle bağlantılı

olarak, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanma bakımından nesnel olarak haklaştırılmayan dezavantajlı bir konuma sokulmasını,

Engelli: Fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duyuşsal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit şartlarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre şartlarından etkilenen bireyi ifade eder.”

7. 6701 sayılı Kanun’un “Eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı” başlıklı 3’üncü maddesi şöyledir:

“(1) Herkes, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada eşittir.

(2) Bu Kanun kapsamında cinsiyet, ırk, renk, dil, din, inanç, mezhep, felsefi ve siyasi görüş, etnik köken, servet, doğum, medeni hâl, sağlık durumu, engellilik ve yaş temellerine dayalı ayrımcılık yasaktır.

(3) Ayrımcılık yasağının ihlali hâlinde, konuya ilişkin görev ve yetkisi bulunan kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ihlalin sona erdirilmesi, sonuçlarının giderilmesi, tekrarlanmasının önlenmesi, adli ve idari yoldan takibinin sağlanması amacıyla gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür.

(4) Ayrımcılık yasağı bakımından sorumluluk altında olan gerçek ve özel hukuk tüzel 2 kişileri, yetki alanları içerisinde bulunan konular bakımından ayrımcılığın tespiti, ortadan kaldırılması ve eşitliğin sağlanması için gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür.”

8. Mezkûr Kanun’un “Ayrımcılık yasağının kapsamı” başlıklı 5’inci maddesinin ilgili bölümü şöyledir:

“(1) Eğitim ve öğretim, yargı, kolluk, sağlık, ulaşım, iletişim, sosyal güvenlik, sosyal hizmetler, sosyal yardım, spor, konaklama, kültür, turizm ve benzeri hizmetleri sunan kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişileri, yürüttükleri faaliyetler bakımından bu hizmetlerden yararlanmakta olan veya yararlanmak üzere başvurmuş olan ya da bu hizmetler hakkında bilgi almak isteyen kişi aleyhine ayrımcılık yapamaz. Bu hüküm kamuya açık hizmetlerin sunulduğu alanlar ve binalara erişimi de kapsar.

(2) Birinci fıkrada belirtilen hizmetlerin planlanması, sunulması ve denetlenmesinden sorumlu olan kişi ve kurumlar, farklı engelli grupların ihtiyaçlarını dikkate almakla ve makul düzenlemelerin yapılmasını sağlamakla yükümlüdür.”

9. Mezkûr Kanun’un “Kurumun görevleri” başlıklı 9’uncu maddesinin birinci fıkrasının (g) bendine göre “Ayrımcılık yasağı ihlallerini resen veya başvuru üzerine incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek” Kurumun görevleri arasındadır.

IV. DEĞERLENDİRME VE GEREKÇE

10. 6701 sayılı Kanun'un "Başvurular" başlıklı 17'nci maddesinin birinci fıkrası "Ayrımcılık yasağı ihlalden zarar gördüğü iddiasında bulunan her gerçek ve tüzel kişi Kuruma başvurabilir." hükmünü haizdir. Aynı maddenin ikinci fıkrasına göre: "İlgililer, Kuruma başvurmadan önce bu Kanuna aykırı olduğunu iddia ettikleri uygulamanın düzeltilmesini ilgili taraftan talep eder. Bu taleplerin reddedilmesi veya otuz gün içerisinde cevap verilmemesi hâlinde Kuruma başvuru yapılabilir. Ancak Kurum, telafisi güç veya imkânsız zararların doğması ihtimali bulunan hâllerde, bu şartı aramadan başvuruları kabul edebilir." Bu çerçevede başvuran başvuru dilekçesinde, Resmî Gazete'nin internet sitesi ve mobil uygulamasının, görme engellilere yönelik telefon ve bilgisayar ekran okuyucu programları aracılığıyla erişilebilir olmadığını, bu durumun adı geçen Kanun'un 3'üncü maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen engellilik temelinde ayrımcılığa neden olduğunu iddia ederek hayatın birçok alanını doğrudan ilgilendiren ve kamusal alana ilişkin düzenlemelerin yayımlandığı Resmî Gazete'nin erişilebilir olmamasının telafisi güç zararlar doğuracağını, bu nedenle önceden ilgili Kuruma başvuru yapmadığını belirtmiştir. Başvurunun esastan incelenebilecek bir başvuru olup olmadığının tespiti amacıyla ilk olarak telafisi güç veya imkânsız zararların doğması ihtimalinin bulunup bulunmadığının ilgili yasal mevzuat çerçevesinde ele alınması gerekmektedir.

11. İdari işlemler, idari makam ve mercilerin idari faaliyet alanında, idare hukuku çerçevesinde, tek taraflı irade açıklamasıyla hukuk âleminde sonuç doğuran, kesin ve yürütülmesi zorunlu nitelikte tasarruflardır (Uyuşmazlık Mahkemesi, 2018/764 E. 2018/785 K. 26/11/2018). Resmî Gazete'nin yayımlanması faaliyeti de bir idari işlem teşkil etmektedir. İdari işlemlerde telafisi güç veya imkânsız zararın doğma ihtimali değerlendirilirken, idari işlemin konusu ile birlikte o işleme muhatap olan kişilerin durumunun birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir.

12. 23/11/2018 tarihli ve 30604 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Resmî Gazete Hakkında Yönetmelik'in "Resmî Gazete'nin içeriği" başlıklı 8'inci maddesinin birinci fıkrasına göre:

"Resmî Gazete'de;

a) Kanunlar,

b) Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ile mezkûr İçtüzükte ve TBMM Başkanlık Divanınca Resmî Gazete'de yayımlanması öngörülen kararlar,

c) Milletlerarası andlaşmalar ve sözleşmeler,

ç) Cumhurbaşkanlığı kararnameleri ile Cumhurbaşkanlığınca Resmî Gazete'de yayımlanması uygun görülen karar ve genelgeler,

d) Özel kanunlarında Resmî Gazete'de yayımlanması öngörülen mahkeme kararları,

e) 24/5/1984 tarihli ve 3011 sayılı Resmî Gazete’de Yayımlanacak Olan Yönetmelikler Hakkında Kanunda belirtilen yönetmelikler,

f) Cumhurbaşkanı yardımcısı ile bakan atanması, görevine son verilmesi veya istifasına dair işlemler,

g) Cumhurbaşkanına vekâlet etme işlemleri,

ğ) Bağlı, ilgili veya ilişkili olunan kurum değişikliklerine dair kararlar,

h) Yüksek yargı organlarının üyeliğine seçilme kararları,

ı) Cumhurbaşkanınca yapılan seçme ve atamalar ile göreve son vermeler,

i) Sınır tespit kararları, idari bağıllık değişikliğine dair kararlar, belediye kurulmasına dair kararlar, yer adlarının değiştirilmesine dair kararlar,

j) Özel kanunlarında, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinde ve Cumhurbaşkanı kararlarında Resmî Gazete’de yayımlanması belirtilen diğer işlemler,” yayımlanır.

13. Mezkûr Yönetmelik’in “İlanlar” başlıklı 5’inci maddesine göre:

“(1) Resmî Gazete’nin İlan Bölümünde; kamu kurum ve kuruluşları, bankalar, kamuya yararlı dernekler ve vergi muafiyeti tanınan vakıfların duyuru niteliğindeki metinleri yayımlanır.

(2) Kamu kurum ve kuruluşları, personel alımına ilişkin tüm ilanlarını (ihtiyacını okullara öğrenci almak suretiyle karşılayanlar dâhil), Resmî Gazete ile Cumhurbaşkanınca belirlenen kurumun internet sitesi ve kendi internet sitelerinde duyurur.” Aynı Yönetmelik’in “Resmî Gazete’nin yayımlanacağı günler” başlıklı 6’ncı maddesinin birinci fıkrasına göre: “Resmî Gazete, 17/3/1981 tarihli ve 2429 sayılı Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanunda belirtilen ulusal bayram ve genel tatil günleri dışında, her gün yayımlanır. Ancak, hizmetin gerektirdiği hallerde ulusal bayram ve genel tatil günlerinde de Resmî Gazete yayımlanabilir.”

14. Başvuru konusu Resmî Gazete’de; sağlık, eğitim, hukuk, istihdam, çalışma hayatı, turizm, tarım, hayvancılık, ekonomi gibi muhtelif alanları ilgilendiren kanunlar, yönetmelikler, mahkeme kararları, atama kararları, çeşitli kurumların ilanları ve duyuruları gibi yasama, yürütme ve yargıya ilişkin birçok metin, ulusal bayram ve genel tatil günleri dışında her gün yayımlanmaktadır. Dolayısıyla sadece başvuranın değil, her yaş grubundan ve farklı meslek gruplarında çalışan ya da eğitimine devam eden görme engelli bireylerin, Resmî Gazete’nin internet sitesine ve mobil uygulamasına, görme engellilere yönelik telefon ve bilgisayar ekran okuyucu programlar aracılığıyla erişememesinin, hayatın olağan akışı içinde telafisi güç veya imkânsız zararların doğmasına neden olabileceği değerlendirilmiştir.

15. Buna ek olarak başvuran, 6/2/2023 tarihinde gerçekleşen depremlerin etkilediği illerden biri olan Diyarbakır’da yaşadığını belirtmiştir. 6/2/2023 tarihinde yaşanan deprem felaketinden sonra; 8/2/2023 tarihli ve 32098 sayılı Resmî Gazete’de depremden etkilenen on ilde üç ay süreyle olağanüstü hal ilan edilmesine ilişkin 6785 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı, 11/2/2023 tarihli ve 32101 sayılı (Mükerrer) Resmî Gazete’de Olağanüstü Hal Kapsamında Yargı Alanında Alınan Tedbirlere İlişkin 120 No.lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, 13/2/2023 tarihli ve 32103 sayılı Resmî Gazete’de Olağanüstü Hal Kapsamında Sağlık Alanında Alınan Tedbirlere İlişkin 121 No.lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, 14/2/2023 tarihli ve 32104 sayılı (Mükerrer) Resmî Gazete’de deprem nedeniyle zarar gören bazı illerdeki esnaf ve sanatkârların, Türkiye Halk Bankası Anonim Şirketince düşük faizli kredi kullanılmasına ilişkin kararlar kapsamındaki kredi borçlarının ertelenmesine dair 6789 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı, 15/2/2023 tarihli ve 32105 sayılı Resmî Gazete’de Afet Bölgesindeki Kamu Çalışanlarına Yönelik 2023/5 sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesi, 22/2/2023 tarihli ve 32112 sayılı Resmî Gazete’de Olağanüstü Hal Kapsamında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Alanına İlişkin Alınan Tedbirlere Dair 125 No.lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi gibi pek çok karar, kararname vb. metin yayımlanmıştır. Bu doğrultuda, başvuranın ilgili metinlere zamanında ve bağımsız olarak erişemeyerek takip edememesinin hak kaybına yol açabileceği ve bu durumun 6701 sayılı Kanun’un 17’nci maddesinin ikinci fıkrası kapsamında telafisi güç veya imkansız zararların doğmasına neden olabileceği değerlendirilerek başvurunun esastan incelenebilecek bir başvuru olduğu kanaatine varılmıştır.

16. Ayrımcılık yasağı, uluslararası insan hakları hukukunun temelinde yer almakta ve pek çok uluslararası insan hakları sözleşmesinde özel olarak düzenlenmektedir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin(AİHS) “*Ayrımcılık yasağı*” başlıklı 14’üncü maddesine göre: “*Bu Sözleşme’de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasi veya diğer kanaatler, ulusal veya toplumsal köken, ulusal bir azınlığa aidiyet, servet, doğum başta olmak üzere herhangi başka bir duruma dayalı hiçbir ayrımcılık gözetilmeksizin sağlanmalıdır.*”

17. 6701 sayılı Kanun’un “*Eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı*” başlıklı 3’üncü maddesi ile kişilerin hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada eşit muamele görme hakkı güvence altına alınarak cinsiyet, ırk, renk, dil, din, inanç, mezhep, felsefi ve siyasi görüş, etnik köken, servet, doğum, medeni hâl, sağlık durumu, engellilik ve yaş temellerine dayalı ayrımcılık yasaklanmıştır.

18. Mevcut başvuruda başvuranın iddiası, Resmî Gazete’nin internet sitesi ve mobil uygulamasının, görme engellilere yönelik ekran okuyucu programlar aracılığıyla erişilebilir olmadığı, bu durumun görme engellilerin kanunlar, kamu ilanları, yargı kararları gibi hayatın birçok alanını doğrudan ilgilendiren belgelere erişimini ortadan kaldırdığı ve engellilik temelinde ayrımcılığa neden olduğuna ilişkindir.

19. EHİS’in 2’nci maddesine göre: “*Engelliliğe dayalı ayrımcılık; siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni veya başka herhangi bir alanda insan hak ve temel özgürlüklerinin tam ve diğerleri ile eşit koşullar altında kullanılması veya bunlardan yararlanılması önünde engelliliğe dayalı olarak gerçekleştirilen her türlü ayırım, dışlama veya kısıtlamayı kapsamaktadır.*”

20. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihatlarında ayrımcılık, nesnel ve makul bir gerekçe olmaksızın, konuyla ilgili olarak benzer durumda olan kişilere farklı muamele edilmesi olarak tanımlanmaktadır (AİHM, *Zarb Adami/Malta*, B. No: 17209/08, 20/6/2006, para. 71). Bir kişinin engelli olması nedeniyle hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden karşılaştırılabilir durumdakilere kıyasla eşit şekilde yararlanmasını engelleyen veya zorlaştıran her türlü farklı muamele engellilik temelinde doğrudan ayrımcılık oluşturmaktadır. Görünüşte ayrımcı olmayan her türlü eylem, işlem ve uygulamalar sonucunda bir kişinin, engelli olması ile bağlantılı olarak hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanma bakımından nesnel olarak haklılaştırılmayan dezavantajlı konuma sokulması ise engellilik temelinde dolaylı ayrımcılık teşkil etmektedir (TIHEK, *Ayrımcılık Temelleri Serisi No:4 Engellilik Temelinde Ayrımcılık*, 2022, s. 9).

21. Farklı durumdaki kişilere eşit muamele yapılması sonucunda dolaylı ayrımcılık ortaya çıkmaktadır. Dolaylı ayrımcılıkta, eşit durumda olmayan kişiler arasındaki farklılar dikkate alınmaksızın bu kişilerin aynı kurala tabi tutulmaları söz konusudur (TIHEK, B. No: 2023/796, K. No: 2023/840, 2/11/2023, para. 27). Yapılan açıklamalar ışığında, başvuranın erişilebilirliğe ilişkin iddialarının 6701 sayılı Kanun'un 3'üncü maddesinde belirtilen dolaylı ayrımcılık kapsamında ele alınması gerekmektedir. Bu çerçevede, somut olayda engellilik temelinde dolaylı ayrımcılık yasağının ihlal edilip edilmediğinin tespiti amacıyla ilk olarak erişilebilirlik kavramının açıklanarak muhatap Kurum tarafından erişilebilirlik şartlarının gözetilip gözetilmediğinin tespit edilmesi, ardından başvuranın karşılaştırılabilir ya da benzer durumdakilere kıyasla farklı bir muameleye maruz kalıp kalmadığının, farklı bir muamele var ise bu muamelenin nesnel ve makul bir gerekçeye ya da meşru bir amaca dayanıp dayanmadığının belirlenmesi gerekmektedir.

22. EHİS'in "*Erişilebilirlik*" başlıklı 9'uncu maddesinin birinci fıkrasında, taraf Devletlerin, engellilerin bağımsız yaşayabilmeleri, yaşamın tüm alanlarına etkin katılabilmeleri ve diğer bireylerle eşit koşullarda fiziki çevreye, ulaşım, bilgi ve iletişim teknolojileri ve sistemleri dâhil olacak şekilde bilgi ve iletişim olanaklarına, hem kırsal hem de kentsel alanlarda halka açık diğer tesislere ve hizmetlere erişimini sağlamak için uygun tedbirleri almakla yükümlü olduğu belirtilmiştir. Erişilebilirliğin fiziksel çevre, ulaşım, bilgi ve iletişim ile hizmetleri kapsayacak biçimde tüm karmaşık yönleriyle birlikte ele alınması önemlidir.

23. 5378 sayılı Kanun'un "*Tanımlar*" başlıklı 3'üncü maddesinin birinci fıkrasının (f) bendine göre: "*Erişilebilirlik: Binaların, açık alanların, ulaşım ve bilgilendirme hizmetleri ile bilgi ve iletişim teknolojisinin, engelliler tarafından güvenli ve bağımsız olarak ulaşılabilir ve kullanılabilir olmasını*" ifade eder. Adı geçen Kanun'un "*Erişilebilirlik*" başlıklı 7'nci maddesinin üçüncü fıkrasına göre ise "*Bilgilendirme hizmetleri ile bilgi ve iletişim teknolojisinin engelliler için erişilebilir olması sağlanır.*"

24. Bu kapsamda erişilebilirlik, herkesin istediği her yere ve her hizmete, bağımsız ve güvenli olarak ulaşabilmesi ve bunları kullanabilmesidir. Bu kapsamda bireylerin, konutlarından eğitim binalarına ve iş yerlerine; açık ve yeşil alanlardan, toplu taşıma araçlarına ve bilgi teknolojilerine kadar tüm alanlara

ve tüm hizmetlere erişiyor olması gerekir. Erişilebilirlik kapsamında yapılacak düzenlemeler ile verilen hizmetlerin kimsenin yardımı olmadan ve herhangi bir risk oluşturmadan kullanılması gerekir. Erişilebilirlik kapsamındaki düzenlemelerin herkesi kapsamı gerekmektedir. Bu halde erişilebilirlik, engelliler için bir zorunluluktur ve toplumun her kesimi için konforlu bir yaşam demektir (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Erişilebilirlik Kılavuzu, Ankara, 2020, s. 9).

25. Fiziksel çevre, ulaşım, bilgi ve iletişim ile kamuya açık hizmetlere erişimin sağlanması, engelli bireylerin çeşitli medeni ve siyasi haklarını etkili kullanmaları için genellikle bir ön koşul olsa da, Taraf Devletler erişimi gerektiğinde aşamalı uygulamayla ya da uluslararası iş birliğine başvurarak sağlayabilir. Ortadan kaldırılması gereken engel ve kısıtların belirleneceği durum analizi etkili biçimde ve kısa ila orta vadeli bir çerçevede yürütülebilir. Engeller sürekli ve sistematik olarak, aşamalı olsa da istikrarlı bir biçimde kaldırılmalıdır (Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Komitesi, 2 No’lu Genel Yorum, 22/5/2014, para. 27). Erişilebilirlik, engelli bireylerin diğer bireylerle eşit koşullar altında toplum içinde yaşamaları, topluma tam ve etkin katılımlarının kolaylaştırılması, olanaklar çerçevesinde azami ölçüde bağımsız hareket edebilmelerinin sağlanması açısından önemli ilkelere birini oluşturmaktadır (TİHEK, B. No: 2020/363, K. No: 2020/182, 25/8/2020, para. 46).

26. Somut olayda başvuranın iddialarına ilişkin yapılan incelemede, Resmî Gazete’nin internet sitesi ve mobil uygulamasında açılan ilk sayfanın, görme engellilere yönelik telefon ve bilgisayar ekran okuyucu programlar aracılığıyla erişilebilir olduğu, bu sayfada yayımlanan yönetmelik, ilan, karar vb. metinler seçilerek açıldığında ise resim formatında açıldığı ve bu haliyle ekran okuyucu programlar ile erişilemediği ancak hem sitede hem uygulamada “PDF Görüntüle” seçeneğinin olduğu, bu seçeneğe tıklanarak Resmî Gazete’de yer alan tüm metinlerin PDF formatında açılabilirdiği, PDF formatında açılan belgenin ekran okuyucu programlarla yazılı metne dönüştürülerek sesli okuma seçeneğiyle açılabilirdiği anlaşılmıştır.

27. Konuya ilişkin muhatap Kurum tarafından sunulan yazıda, görme engelli kullanıcıların Resmî Gazete’den ve Mevzuat Bilgi Sisteminden etkin biçimde yararlanabilmesi için Görme Özürlü Evrensel Hukukçular Derneğinin başvuruda bulunması üzerine bir çalışma başlatılarak yurt içinde ve yurt dışında görme engelli kullanıcılara yönelik okuma programlarına uyumlu internet sitelerinin incelendiği ve Resmî Gazete ile Mevzuat Bilgi Sistemi internet sitelerinde yer alan form elemanları, navigasyon butonları ve imaj etiketleri üzerinde çalışma yapılarak Resmî Gazete ile Mevzuat Bilgi Sistemi internet sitelerinin, görme engelli kullanıcıların kullandığı okuma programlarına uyumlu hale getirilmiş olduğu, teamül gereği Cumhurbaşkanı kararıyla yürürlüğe konulan mevzuat ile acil olarak yayımlanması gereken mevzuatın filmi çekilerek Resmî Gazete’de resim formatında yayımlandığı, Resmî Gazete’de yayımlanması gereken yüksek yargı kararları, kurul kararları ve ilanların, ilgili kurum ve kuruluşlardan resim formatında matbu olarak gönderildiği, bu yöntemle ilgili mevzuat ve ilan metinlerinin, aslına uygun, mümkün olan en hızlı şekilde ve dizgisel olarak hatasız biçimde yayımlandığı, bu şekilde hem metin güvenliğinin sağlandığı hem de ilgili içeriğin zamanında yayımlanmasının temin edilmiş olduğu, günümüz teknolojisinde tüm gazetenin

işlenebilir metin olarak yayımlanmasının şu an için mümkün gözükmediği ancak ilerleyen zamanlarda teknolojik gelişmelere de bağlı olarak tüm gazete içeriğinin işlenebilir ve erişilebilir metin halinde yayımlanmasının hedeflendiği bilgileri yer almaktadır.

28. EHİS'e göre engeller sürekli ve sistematik olarak, aşamalı olsa dahi istikrarlı bir biçimde kaldırılmalıdır. Komite, ulusal standartları benimseme, yayınlama ve izleme yükümlülüğünün idarede olması nedeniyle, idare tarafından ortadan kaldırılması gereken engel ve kısıtların belirleneceği bir durum analizinin hazırlanarak kısa ila orta vadeli bir çerçevede ve etkili biçimde yürütülmesi gerektiğine vurgu yapmıştır.

29. Tüm bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde, muhatap Kurum tarafından, Resmî Gazete'ye erişilebilirlik için yurt içinde ve yurt dışında görme engelli kullanıcılara yönelik okuma programlarına uyumlu internet sitelerinin incelenerek form elemanları, navigasyon butonları ve imaj etiketleri üzerinde çalışma yapıldığı, erişilebilirliğe ilişkin sorunları tespit etme ve izleme yükümlülüğünün yerine getirildiği, olası çözüm önerileri doğrultusunda erişilebilirliğe ilişkin mevcut sıkıntıların zaman içerisinde ve teknolojik imkânlar çerçevesinde çözülmesi için çalışma yapıldığı ve çalışma yapılmaya devam edileceğine ilişkin iradenin ortaya koyulduğu görülmektedir (TIHEK, B. No: 2022/131, K. No: 2022/830, 17/11/2022, para. 34). Muhatap Kurum tarafından zaman içerisinde gerçekleştirileceği ifade edilen aşamalı değişikliklerin de başvuranın ve benzer durumdaki kişilerin ihtiyaçlarına yönelik, onların güvenliği, onuru ve özerkliği üzerinde potansiyel etkilerine ilişkin bir değerlendirme sonucunda önerildiği (AİHM, *Enver Şahin/Türkiye*, B. No:23065/12, 30/1/2018, para. 71), neticede muhatap Kurum tarafından erişilebilirlik şartlarının gözetildiği, mevcut koşullarda eşit durumda olmayan kişiler arasındaki farklılıkların dikkate alındığı, erişilebilirlik hizmetlerinin sağlanmasının belirli bir süreç ve aşama gerektirdiği göz önüne alındığında, PDF formatı haricinde Resmî Gazete'nin tamamının erişilebilir olması için teknolojik imkânlar nispetinde zamana yayılan bir sürecin öngörülmesinin nesnel ve makul bir gerekçe teşkil ettiği değerlendirilmiştir.

30. Yukarıda açıklanan nedenlerle, 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun 9'uncu maddesinin birinci fıkrasının (g) bendi ve Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in 69'uncu maddesinin birinci fıkrası kapsamında başvuru konusu olayda engellilik temelinde dolaylı ayrımcılık yasağının ihlal edilmediği kanaatine varılmıştır.

V. KARAR

A. Başvuruda AYRIMCILIKYASAĞI İHLALİ YAPILMADIĞINA,

B. Kararın taraflara tebliğine ve KAMUOYUNA DUYURULMASINA,

C. Karara karşı tebliğ tarihinden itibaren 60 gün içerisinde Ankara İdare Mahkemesine başvurulabileceğine,

8/5/2024 tarihinde, OY BİRLİĞİYLE, karar verildi.

e-imzalıdır

Prof. Dr. Muharrem KILIÇ
Başkan

e-imzalıdır

Av. Alişan TIRYAKI
II. Başkan

e-imzalıdır

Dr. Burhan ERKUŞ
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Dilek ERTÜRK
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

İsmail AYAZ
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Mehmet Emin GENÇ
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Muhammet Ecevit CARTİ
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Saffet BALIN
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Ünal SADE
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Yunus Emre KARAOSMANOĞLU
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Av. Zennure BER
Kurul Üyesi